

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Факультет психології

Кафедра педагогічної та вікової психології

Методика та організація наукових досліджень

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки магістра

Напряму 6.030102 психологія

(Шифр за ОПП 3.01)

**Дніпропетровськ
2014 рік**

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Дніпропетровським національним університетом
імені Олеся Гончара

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Носенко Е.Л., зав. кафедри педагогічної та вікової
психології ДНУ ім. О.Гончара, доктор психол. наук ,
професор, член-кор. НАПН України.

Обговорено та схвалено науково-методичною комісією за напрямом підготовки/спеціальністю

8.030102- психологія

“17” червня 2014 року № 2

Голова Носенко Е.Л.

Схвалено Вченою радою факультету психології
від “24” червня 2014 року, протокол №10

Голова _____ (Волков Д.С.)

“24 червня” 2014 року

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “ **Методика та організація наукових досліджень** ” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки 8.030102 Психологія напряму (спеціальності) “ Психологія, 5 курс

Предметом вивчення навчальної дисципліни є Парадигма наукових досліджень у психології
Міждисциплінарні зв'язки дисципліна спирається на курси:

- загальна психологія,
- експериментальна психологія, психодіагностика

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Методологічні основи наукового пізнання. Принципи і методи наукового дослідження.
2. Методика проведення наукового дослідження та оформлення його результатів.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Мета** - ознайомити студентів з методикою проведення наукового дослідження в галузі психології та з основними аспектами методології наукового пошуку.

1.2. **Основними завданнями вивчення дисципліни** “ Методика та організація наукових досліджень є:

- формування уявлень про об'єкт і предмет наукового дослідження в психології та напрями змін у трактуванні його методології на сучасному етапі розвитку теоретичної психології
- ознайомлення з парадигмою проведення наукових досліджень різного типу
- формування вміння визначати засоби статистичної обробки емпіричних результатів емпіричних досліджень
- забезпечення оволодіння навиками оформлення звітів про наукове дослідження у формах: тез, статей, рефератів, дипломних робіт, дисертацій.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- базові методологічні проблеми психології, специфічні ознаки постнекласичної стадії розвитку психології, базові дослідницькі тенденції вітчизняної психології, перспективи інтеграції психології за умов методологічного плюралізму;
- загальні та спеціальні (часткові) методологічні принципи наукового дослідження в психології;
- типологію об'єктів психологічного дослідження і підходи до визначення предмету, мети, завдань дослідження;
- етапи підготовки, проведення, обробки і інтерпретації результатів наукового дослідження;
- термінологію психологічної науки;
- типи описань результатів наукових психологічних досліджень.

вміти :

- обирати та формулювати проблему дослідження;
- здійснювати пошук необхідної наукової інформації і реферувати літературні джерела;
- обґрунтувати методологічну основу дослідження;
- формулювати об'єкт і предмет дослідження;
- формулювати і перевіряти наукові гіпотези;
- визначати комплекс методик для дослідження обраного предмету;
- збирати емпіричні дані;
- проводити обробку та інтерпретацію емпіричних даних;
- оформлювати наукові звіти (статі, тези);
- представляти результат дослідження на наукових конференціях та семінарах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 106годин/ 3 кредита ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методологічні основи наукового пізнання. Принципи і методи наукового дослідження.

ТЕМА 1. Методологічні основи психологічного дослідження. Понятійний апарат наукового дослідження, його зміст та характеристика.

Поняття про методологію науки. Методологія як вчення про методи, принципи та способи наукового пізнання. Діалектика як загальна методологія наукового пізнання. Загальні методологічні принципи наукового дослідження: єдність теорії та практики; конкретно-історичний підхід до проблеми; принципи об'єктивності, всебічності та комплексності дослідження; єдність історичного і логічного; системний підхід до проведення дослідження. Часткові методологічні принципи психологічного дослідження: принцип детермінізму; єдності зовнішніх впливів і внутрішніх умов розвитку, активності особистості; єдності психіки та діяльності; особистісно-діяльнісний підхід та ін. Наукове дослідження як особлива форма пізнавальної діяльності. Компоненти наукового апарату дослідження: проблема, тема, об'єкт, предмет дослідження, його мета, завдання, гіпотеза, наукова новизна, теоретична і практична значущість для науки і практики. Напрямок змін експериментальної парадигми в психології, як постнекласичної науки.

ТЕМА 2 . Наукове дослідження як особлива форма пізнавальної діяльності. Компоненти наукового апарату дослідження: проблема, тема, об'єкт, предмет дослідження, його мета, завдання, гіпотеза, наукова новизна, теоретична і практична значущість для науки і практики. Напрямок змін експериментальної парадигми в психології, як постнекласичної науки.

ТЕМА 3 . Теорія і методи наукового пізнання.

Теорія як основа наукового пізнання. Види теорій, їх структура. Відбиття сутності та явищ у їх єдності як основа теорій. Нові теоретико-методологічні напрями в психології. Метод наукового пізнання: сутність, зміст, основні характеристики.

Класифікація методів наукового пізнання: філософські, загальнонаукові, частковонаукові, дисциплінарні та методи міждисциплінарних досліджень. Особливості міждисциплінарних досліджень у сучасній психології. Класифікація методів психологічних досліджень: емпіричні, теоретичні, порівняльно-історичні, методи математичної і статистичної обробки та інтерпретації результатів наукової роботи. Загальнонаукові логічні методи та прийоми пізнання (аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, узагальнення, індукція, дедукція, аналогія, моделювання та ін.). Класифікація емпіричних методів психологічних досліджень.

ТЕМА 4. Вибір та формулювання проблеми дослідження. Джерела проблем психологічних досліджень.

Зв'язок проблем із завданнями суспільної практики. Характеристика проблематики психологічних досліджень на сучасному етапі розвитку теорії і методології психології. Перевід проблемної ситуації в проблему. Формулювання проблем та визначення напрямку дослідження. Визначення теоретичних, емпіричних і практичних завдань дослідження. Проблема наукових досліджень психології XXI століття. Некласична перспектива розвитку психології.

ТЕМА 5. Проблема наукових досліджень психології XXI століття. Некласичний вектор у сучасній психології. Постмодерністські перспективи розвитку психологічної науки.

ТЕМА 6. Інтеграція наукового знання в психології. Пошук наукової інформації та її представлення у науковому дослідженні. Теоретичне обґрунтування проблеми дослідження.

Окреслення кола проблем, що відповідають обраній для дослідження проблемі. Аналіз існуючих теорій. Типи теорій, їх компоненти. Підбір літератури (монографії, статті, дисертації тощо). Представлення огляду літератури в науковому звіті. Опис авторів, на роботи яких

робляться посилення. Цитування. Критика положень, з якими науковець не погоджується. Аргументованість критики. Правила ведення наукової дискусії.

ТЕМА 7. Об'єкт і предмет наукового дослідження. Психічна реальність як об'єкт психологічного дослідження.

Співвідношення об'єкта і предмета наукового дослідження. Підходи до розуміння об'єкта і предмета наукового дослідження. Людина як основний об'єкт дослідження в психології. Типи об'єктів: людина (особистість) як гносеологічний об'єкт; як тілесно-духовна даність; як ідеальний конструкт. Підбір досліджуваних для психологічного дослідження. Формування експериментальної та контрольної груп.

Змістовий модуль 2. Методика проведення наукового дослідження та оформлення його результатів.

ТЕМА 1. Формулювання та перевірка робочих гіпотез дослідження

Мета, завдання дослідження та гіпотези. Гіпотеза як передбачення майбутніх результатів. Ставлення науковців до гіпотез. Теоретичне підґрунтя гіпотез. Передбачення залежностей та зв'язків змінних. Формулювання гіпотез, кількість та рівень гіпотез. Перевірка гіпотез. Критерії підтвердження гіпотези.

ТЕМА 2. Обґрунтування методології дослідження і формування комплексу методик для його проведення.

Поняття методу. Методи психологічного дослідження. Підбір методик для дослідження згідно з поставленою метою та сформульованими робочими гіпотезами. Кількість та об'єм методик. Узгодженість методик. Поєднання опитувальників та експериментальних методик. Поєднання методик, що дають числові результати, та методик, що дають змістовні результати. Опис методик в науковій роботі. Організація збору емпіричних даних. Інструкція для досліджуваних. Етичні засади збору і представлення емпіричних даних. Особливості поведінки досліджуваних. Поведінка дослідника в процесі збору емпіричних даних. Опис емпіричної процедури в науковій роботі. Кодекс етики дослідника-психолога. Метакодекс етики Європейської Асоціації психологів

ТЕМА 3. Етичні засади збору і представлення емпіричних даних.

Особливості поведінки досліджуваних. Поведінка дослідника в процесі збору емпіричних даних. Опис емпіричної процедури в науковій роботі. Кодекс етики дослідника-психолога. Метакодекс етики Європейської Асоціації психологів.

ТЕМА 4. Опрацювання даних. Статистична обробка даних та їх інтерпретація

Визначення способу опрацювання емпіричних даних. Якісний аналіз даних. Аналіз даних у відсотках. Використання методів статистики для обробки емпіричних даних, підбір засобів обробки емпіричних даних. Критерії визначення відповідних методів. Сучасні види кількісного аналізу даних в психології: факторний, кластерний види аналізу даних, визначення доцільності їх вибору.

ТЕМА 5. Написання наукового звіту: тез, статті, реферату, анотації, кваліфікаційної наукової роботи магістра, дисертації. Вимоги до мови та стилю тексту наукової роботи.

Загальні вимоги до оформлення наукової роботи. Тези доповіді (виступу) на конференції: види, обсяг, особливості подачі матеріалу. Вимоги до написання статті. Подача результатів дослідження у дипломній роботі. Вимоги до структури та змісту кваліфікаційної наукової роботи. Написання рецензії на наукову працю. Підготовка і проведення виступу на конференції. Наочність під час виступу: демонстрація таблиць, прозірок, використання мультимедійного проектора. Відео та аудіо записів. Відповіді на запитання під час виступу. Участь у науковій дискусії, наукових дебатах. Стендова доповідь. Захист магістерської наукової роботи.

ТЕМА 6. Пояснення і розуміння в психології.

Підготовка і проведення виступу. Наочність під час виступу: демонстрація таблиць, прозірок, використання мультимедійного проектора, відео та аудіо записів. Відповіді на запитання під час виступу. Участь у науковій дискусії, наукових дебатах. Стендова доповідь. Захист магістерської наукової роботи.

ТЕМА 7. Професійна культура, майстерність, етика дослідника.

Професійно-значущі особистісні якості психолога-дослідника. Майстерність дослідника: загальна культура та ерудиція, професійні знання, дослідницькі здібності та вміння тощо. Творчість та новаторство у діяльності дослідника. Рефлексія дослідника у системі його наукової та практичної діяльності. Наукова ретельність та етика, мистецтво спілкування і культура поведінки психолога-дослідника. Основні професійні вміння і навички, якими повинен володіти психолог як дослідник і практик.

3. Рекомендована література

Базова

1. Теория и методология психологии. Постнеклассическая перспектива //Отв. ред. А.Л.Журавлев, А.В.Юревич. –М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2009. – 520 с.
2. Аллахвердян А.Г., Мошкова Г.Ю., Юревич А.В., Ярошевский М.Г. Психология науки. Учебное пособие .-- М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 1998. - 312 с.
3. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці. Навчальний посібник для вищої школи. – К.: Наукова думка, 1998. – 224 с.
4. Носенко Е. Л., Аршава І. Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології: психологія особистості: підручник за ред. С. Д. Максименка – Д.: Вид-во ДНУ. – 2010 с. 193-202).
5. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. -СПб.: Питер, 2004. - 268 с.

Допоміжна

1. Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань. - К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», 2002. - 32 с.
2. G.Lindsay. Development of the EFPA Meta-Code of Ethics. //European Psychologist. Vol.16/Number 2/2011

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік .

5. Засоби діагностики успішності навчання: (1)модульні контрольні роботи у формі електронних тестів множинного вибору(2), контрольна робота(складання глосарію основних понять курсу з мінімальним обсягом 40 понять), контроль виконання завдань для самостійної роботи.(відповідь на практичних заняттях, перевірка конспектів запропонованих для опрацювання наукових публікацій).